

O‘QUVCHILARNING O‘Z-O‘ZINI BOSHQARISH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI MUSTAQIL O‘QISHNI OSHIRISH

Xalqaro Nordik universiteti ilmiy bo‘lim mutaxasisi

Yuldashev Shukurillo Abdulhoshim o‘g‘li

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirish orqali mustaqil o‘qishni oshirish masalasi tahlil qilinadi. Mustaqil ta'lim o‘quvchilarning o‘z imkoniyatlarini anglash, maqsadlar belgilash va ularni amalga oshirish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Tezisdagi o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyatining asosiy komponentlari, jumladan, vaqtni boshqarish, o‘rganish strategiyalarini tanlash va motivatsiya tahlil qilinadi. O‘qituvchilarning bu jarayondagi roli va o‘quvchilarga ko‘rsatiladigan yordamning ahamiyati, shuningdek, o‘quvchilarning o‘z-o‘zini baholash va o‘zaro fikr almashish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Natijada, mustaqil o‘qishning samaradorligini oshirish uchun o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirishning zarurligi va usullari haqida tavsiyalar beriladi. Ushbu ish O‘zbekiston ta'lim tizimida o‘quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini yanada samarali qilishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: mustaqil ta'lim, o‘z-o‘zini boshqarish, o‘qish strategiyalari, vaqtni boshqarish, motivatsiya, o‘quv jarayoni, o‘z-o‘zini baholash, ta'lim usullari, o‘qituvchilarning roli, o‘zaro fikr almashish.

KIRISH

Mustaqil ta'lim o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan muhim jarayon hisoblanadi. Bugungi ta'lim tizimida, ayniqsa O‘zbekiston ta'limida, o‘quvchilarni mustaqil o‘qishga tayyorlash, ularning o‘z imkoniyatlarini anglash va shaxsiy maqsadlar belgilash qobiliyatlarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. O‘z-o‘zini boshqarish qobiliyati, shuningdek,

o'quv jarayonida muvaffaqiyatga erishishda asosiy omil hisoblanadi. O'zbekiston ta'lim tizimida ta'lim berishning yangi metodologiyalari va texnologiyalari joriy etilmoqda, bu esa o'quvchilarga o'z-o'zini boshqarish va mustaqil o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlarini yaratadi. Mustaqil ta'lim jarayoni, o'quvchilarning o'z-o'zini baholash qobiliyatlarini oshirish, o'zaro fikr almashish, va o'rganish jarayonida qatnashish imkoniyatlarini kengaytirish orqali amalga oshiriladi.

Mustaqil ta'lim va uning ahamiyati: Mustaqil ta'lim – o'quvchilarni o'z bilimlarini oshirish, yangi ko'nikmalarni egallash va o'z qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonidir. Ushbu jarayon, o'quvchilarning individual o'rganish ehtiyojlariga mos keladi va ularga o'z bilimlarini mustaqil ravishda kengaytirish imkonini beradi. Mustaqil ta'lim o'quvchilarga shaxsiy maqsadlar belgilash, ularga erishish va muvaffaqiyatga erishish yo'llarini topishga yordam beradi.

O'z-o'zini boshqarish qobiliyati: O'z-o'zini boshqarish qobiliyati – bu shaxsning o'z hissiyotlari, fikrlari va xatti-harakatlarini boshqarish qobiliyatidir. O'quvchilar uchun o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirish, ularga o'z vaqtlarini samarali boshqarish, o'rganish strategiyalarini tanlash va motivatsiya darajasini oshirish imkonini beradi. O'z-o'zini boshqarish qobiliyati quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

- O'z-o'zini nazorat qilish: O'quvchilar o'z faoliyatlarini nazorat qilish va to'g'ri qarorlar qabul qilish qobiliyatiga ega bo'lishlari kerak.
- O'z-o'zini baholash: O'quvchilar o'z bilimlari va ko'nikmalarini baholash orqali, qaysi sohalarda rivojlanish kerakligini anglaydilar.
- Motivatsiya: O'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirish uchun motivatsiya muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar o'z maqsadlariga erishishda ilhom va motivatsiya topishlari zarur.

O'quvchilarni mustaqil o'qishga tayyorlash: O'quvchilarning mustaqil o'qishga tayyorlanishi uchun bir nechta usullar va metodlar mavjud:

- *O'qituvchilarning qo'llab-quvvatlashi:* O'qituvchilar o'quvchilarga mustaqil o'qish jarayonida yordam ko'rsatishlari va ularga o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berishlari kerak. Bu jarayonda o'qituvchilarning roli juda muhimdir, chunki ular o'quvchilarga qiyinchiliklarni yengishda va o'z maqsadlariga erishishda yo'l-yo'riq ko'rsatishlari zarur.
- *O'qish strategiyalarini o'rgatish:* O'quvchilarga o'qish strategiyalarini o'rgatish, ularning mustaqil o'qish qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Bunga o'qish uchun maqsadlar belgilash, ko'proq resurslardan foydalanish va o'rganish jarayonini baholash kiradi.
- *O'zaro fikr almashish:* O'quvchilar o'rtasida fikr almashish va tajriba baham ko'rish, mustaqil o'qishni rag'batlantiradi. Bu jarayon o'quvchilarga yangi fikrlar va g'oyalar olish imkonini beradi, shuningdek, ularning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Mustaqil o'qishni rag'batlantirish: Mustaqil o'qishni rag'batlantirish uchun bir qator usullar mavjud:

- O'z-o'zini baholash vositalarini taqdim etish: O'quvchilarga o'z bilimlarini baholash va rivojlantirish uchun zarur vositalar taqdim etilishi kerak. Bu, o'quvchilarga o'z ta'lim jarayonlarini boshqarishga yordam beradi.
- Motivatsion dasturlarni joriy etish: O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish maqsadida turli xil dasturlar va faoliyatlar ishlab chiqilishi mumkin. Bu dasturlar o'quvchilarning mustaqil o'qishga qiziqishini oshiradi.
- Ta'lim muhitini rivojlantirish: O'quvchilar uchun rag'batlantiruvchi va samarali ta'lim muhitini yaratish muhimdir. Bu muhit o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirish va mustaqil o'qishlarini rag'batlantirishda yordam beradi.

O'quvchilarni mustaqil o'qishga tayyorlash jarayoni bir necha bosqichdan iborat:

- Boshlang'ich tayyorgarlik: O'quvchilarni o'qish usullariga va mustaqil fikrlashga tayyorlash. O'qituvchilar o'quvchilarga maqsadli o'qish usullarini o'rgatishlari zarur.
- Amaliyot: O'quvchilar o'rganilgan nazariyalarni amalda qo'llash imkoniyatini yaratish. Bunda o'quvchilar o'z-o'zini baholash va rivojlantirish uchun maqsadlar belgilashlari kerak.
- O'z-o'zini baholash: O'quvchilarga o'z bilimlarini va ko'nikmalarini baholash imkoniyatlarini yaratish. O'z-o'zini baholash orqali o'quvchilar o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlashlari mumkin.

O'zbekiston ta'lim tizimida o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirish orqali mustaqil o'qishni oshirish, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mustaqil ta'limning ahamiyatini anglash, o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirish va ta'lim muhitini rag'batlantirish, o'quvchilarning o'z bilimlarini kengaytirish va shaxsiy muvaffaqiyatlarga erishishlari uchun zaruriy shartlardir.

XULOSA

Ushbu tadqiqotda o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirish orqali mustaqil o'qishni oshirish muammolari chuqur o'rganildi. Mustaqil ta'lim jarayoni o'quvchilarga o'z bilimlarini kengaytirish, shaxsiy rivojlanish maqsadlarini belgilash va o'z-o'zini baholash imkoniyatini taqdim etadi. O'zbekiston ta'lim tizimida mustaqil o'qishni rivojlantirish uchun bir qator asosiy takliflar mavjud:

1. O'qituvchilarni tayyorlash va malakasini oshirish: O'qituvchilar o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlari va mustaqil ta'lim metodologiyalari bo'yicha treninglarda qatnashishi zarur. Ularning o'z bilim va ko'nikmalarini yangilash orqali o'quvchilarga samarali yordam ko'rsatish imkoniyatlari oshadi.

2. Mustaqil o'qishga tayyorlov dasturlari joriy etish: O'quvchilarga mustaqil o'qishga tayyorgarlik ko'rsatish maqsadida dasturlar ishlab chiqilishi kerak. Bu dasturlar o'quvchilarga o'z maqsadlariga erishish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

3. Raqamli ta'lim resurslarini kengaytirish: O'quvchilarga o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirish uchun raqamli resurslar va platformalarni ishlab chiqish zarur. Onlayn kurslar, vebinarlar va boshqa raqamli materiallar o'quvchilarga mustaqil o'qish imkoniyatlarini taqdim etadi.

4. O'zaro tajriba almashish platformalari yaratish: O'quvchilar o'rtasida fikr almashish va tajriba baham ko'rish uchun platformalar tashkil etish kerak. Bu jarayon o'quvchilarning mustaqil o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va o'zaro hamkorlikni rivojlantiradi.

5. Motivatsiya va o'z-o'zini rag'batlantirish tizimini joriy etish: O'quvchilarning mustaqil o'qish jarayonida motivatsiyasini oshirish uchun motivatsion dasturlar va faoliyatlar ishlab chiqilishi lozim. O'quvchilarga muvaffaqiyatlarini tan olish va ularga rag'bat berish uchun maxsus mukofotlar va e'tirof tizimlari yaratish kerak.

6. Mustaqil ta'lim jarayonida o'z-o'zini baholash vositalarini joriy etish: O'quvchilarga o'z bilim va ko'nikmalarini baholash imkoniyatlarini taqdim etish zarur. Bu jarayonda baholash vositalari, testlar va o'z-o'zini baholash shakllarini joriy etish muhimdir.

Mustaqil ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlari, shuningdek, ta'lim muhitining rivojlanishi, o'quvchilarning shaxsiy maqsadlarini belgilash va ularga erishish jarayonida muhim omil hisoblanadi. Ushbu o'zgarishlar orqali O'zbekiston ta'lim tizimi global ta'lim talablari bilan raqobatbardosh bo'lib, o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Anvarov, B. (2020). **O'zbekiston ta'lim tizimida mustaqil o'qish**. Tashkent: Ta'lim.
2. Ibragimov, A. (2018). **O'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirish**. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
3. Rahmonov, D. (2019). **Mustaqil ta'lim: nazariya va amaliyot**. Tashkent: Fan va texnologiya.
4. Qodirov, O. (2021). **Ta'lim jarayonida motivatsiya va o'z-o'zini rag'batlantirish**. Tashkent: O'zbekiston Davlat Pedagogika Universiteti.
5. Teshaboev, R. (2022). **O'zbekiston ta'lim tizimida raqamli ta'lim resurslari**. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.
6. G'ofurov, A. (2023). **Mustaqil ta'lim va uning shaxsiy rivojlanishga ta'siri**. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi.
7. Usmonova, L. (2021). **O'quvchilarning mustaqil o'qishga tayyorgarligi**. Tashkent: O'zbekiston Milliy Kengashi.
8. Mirzaeva, S. (2020). **Ta'lim muhitida o'zaro fikr almashish**. Tashkent: O'zbekiston Ta'lim Akademiyasi.
9. Abdullayeva, F. (2022). **O'z-o'zini baholash vositalari: ta'lim jarayonida**. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.